

Datum: 20. prosinca 2021. godine

Antigona

(esej)

Sofoklo je najpoznatiji starogrčki tragičar. Njegova Antigona uvijek se ističe kao primjer klasične književnosti. Pod tim pojmom podrazumijevamo antičku književnost stare Grčke i Rima koja je oblikovala neke od temeljnih književnih vrsta i postupaka. Sofoklo je živio u 5. st. pr. Kr. u zlatnom dobu Atene koje se naziva i Periklovo po državniku i vojskovođi Periklu. To najsajnije razdoblje grčke povijesti donijelo je grčkom narodu prosperitet u materijalnim i duhovnim bogatstvima. Vrijeme je to velikih ratnih pobjeda i trofeja, demokracije i procvata umjetnosti. Antičko graditeljstvo doživljava svoj vrhunac. Grade se hramovi i kazališta od kojih je najpoznatije ono Dionizijevo. Periklo prijateljuje s velikim umjetnicima onog doba i pruža im materijalnu i prijateljsku potporu. U krugu tih sretnika nalazi se i Sofoklo. S obzirom na to da Sofoklo potječe iz bogate obitelji i dobiva vrhunsko školovanje toga doba, imao je sve preduvjete da bude miljenik bogova i da mu fortuna bude naklonjena. Bio je upoznat s ondašnjim dramskim stvaralaštvom, tj. Eshilovim i Euripidovim tragedijama. Živeći u demokraciji, prijateljujući s vladarem Periklom i drugim umjetnicima, financijski neopterećen i nadaren Sofoklo je bio vrstan stvaralac i miljenik atenske publike. Poznato je više od 130 njegovih tragedija i satiričnih igara. Njegove najčitanije tragedije jesu „Kralj Edip“ i „Antigona“. Sam Sofoklo najviše je cijenio Kralja Edipa kojeg je smatrao savršenim modelom tragedije.

Razdoblje antičke književnosti protkano je lirikom, epovima, komedijama i tragedijama. Tragedija je bila uz bok komediji jer su se ljudi oduvijek poistovjećivali s tragičnim junacima i završetcima. Današnje telenovele primjeri su modernih tragedija. Kao književna vrsta tragedija je nastala u Grčkoj i ima nekoliko obilježja: tragičnog junaka, tragični sukob, tragičnu krivnju, tragični završetak, uzvišeni stil i katarzu. Tragični junak Sofoklove Antigone sama je Antigona, po kojoj je djelo i nazvano. Antigona je kći kralja Edipa, buduća žena Hemon, sina svoga ujaka kralja Kreonta. Na udaru Kreonta se nađe kad pokopa tijelo vlastitog brata Polinika usprkos kraljevu protivljenju i zakonskom proglašenju o nepokapanju. Kreont ju je dao živu zatvoriti u grob ostavljajući je na milost i nemilost bogu podzemlja Hadu. U takvim okolnostima Antigona je počinila samoubojstvo vješanjem. Tragični sukobi prožimaju cijelu ovu tragediju. Glavni je uzročnik sukoba kralj Kreont. U sukobu je s Antigonom i njezinom sestrom Ismenom, sa sinom Hemonom oko pokopa Polinika i progona njegove buduće žene Antigone. U sukobu je i s građanima Tebe koji smatraju Antigonin čin pokapanja brata uzvišenim. Antigoni je nametnuta krivica zbog pokopa brata. Ni građani Tebe, ni Antigona u tome ne vide krivnje i smatraju da je ispravno i u skladu s prirodnim i zakonima bogova pokopati mrtve. Tragični završetak ove tragedije ima vrhunac u Antigoninu samoubojstvu. Njezino samoubojstvo uzrokuje i tragične smrti Kreontova sina i žene, Hemon i Euridike. Time se tragični kraj dodatno gradira. Ton je Antigone uzvišen te se time dobiva na dramatičnosti. Zborske pjesme posebno doprinose tom ozračju uzvišenosti. Katarza je prema Aristotelu temeljna zadaća tragedije. Ona produbljuje moralne vidike kod gledatelja, izaziva empatiju i sažaljenje te traži promjenu života kod samih gledatelja. Nositelj katarze u Antigoni jest kralj Kreont. Nakon što shvati promašenost svojih postupaka, Kreont krene u spašavanje Antigone. No kasno stiže. Nalazi mrtvu Antigonu, a uskoro ga sustižu i smrt supruge i sina. Time od uzvišenog kralja Kreont postaje kralj bez krune, jedan od nas, običan čovjek koji pati. Izaziva naše sažaljenje i odluku da ne budemo i mi Kreonti.

Polazni tekstovi donose prepisku dijaloga dviju sestara, Ismene i Antigone vezano uz Kreontov proglas kojim zabranjuje dostojanstven pokop njihova brata Polinika. Ismena obrazlaže sestri zašto je dobro slušati volju poglavara. Polazi od dosadašnjeg iskustva i tragične povijesti članova njihovih obitelji. Poziva sestru na promišljanje: „Jao meni! Promisli, o sestro, kako nam / Preminu otac omražen i preziran!“ Ismena ne želi doživjeti istu sramotu i poniženje te daljnjom gradacijom tragičnih primjera želi potaknuti kod sestre razumijevanje i slaganje s njom: „Pa mati mu i žena – ista osoba - / Pletenom omčom skonča život sramotno. / I treće, brata dva u jedan sebe dan / Pogubiše...“ Nakon iznošenja obrazloženja, Ismena poziva sestru na pokornost muškarcima i vladaru. Tu pokornost shvaća kao sudbinu žene: „Na umu treba imati da žene smo: / S muškarcima se ne možemo boriti“. Iako svjesna problema, pasivan i rezignirajući stav dominira Ismeninim monologom. Ona kao da je već donijela odluku, a od sestre traži samo priznanje. Pomirena je sa sudbinom i ne vidi da se bilo što može promijeniti. S druge strane, Antigona zauzima proaktivan stav. U Kreontovu proglasu kojim zabranjuje pokop njihovog brata Polinika vidi nepravdu. Usprotivljuje se izjavom: „Pa nije mi to valjda Zeus proglasio / Nit' Pravda, vjerna druga donjih bogova.“ Smatra da je proglas nešto što je od strane smrtnika i ne iskazuje volju bogova: „Nit' tvoj je, mislila sam, proglas tako jak / da ti ko smrtnik dići bi se mogao/ nad božje, nepisane, vječne zakone.“ Iznosi stav prema kojemu je pokoravanje volji kraljevoj bijedi od života i u smrti vidi izbavljenje: „Umrem li prije reda, meni korist je. / Tko živi kao ja u bijedi velikoj / smrt kako ne bi bila njemu korisna?“ Ostaje dosljedna svojim idealima i po cijenu života.

Antigona i Lovro iz Šenoine pripovijetke Prijan Lovro vrlo su slični likovi. I jedno i drugo bore se za ideale. Antigona usprkos Kreontovoj zabrani pokapa brata, a Lovro usprkos celibatu i sjemeništu očijuka i zaljubljuje se u djevojku Malvinu. I jedno i drugo imaju tešku obiteljsku prošlost. Antigona dolazi iz tragične obitelji u kojoj joj je rođeni otac sin i muž majke i u kojoj su skoro svi članovi obitelji tragično skončali. Kao takva, povjerena je na brigu ujaku kralju Kreontu. Lovro dolazi iz siromašne obitelji s mnogo djece i biva povjeren crkvenim ocima na školovanje za svećenika. Ni jedno ni drugo ne prihvaćaju takvu sudbinu. Antigona se opire kralju i podređenosti prema muškarcima, a Lovro izlazi iz sjemeništa i pokušava zasnovati obitelj. I jedno i drugo u svojoj potrazi za idealima dožive tragičan kraj. Antigona, ostavljena živa u grobu izvrši samoubojstvo a isti takav kraj izabire i Lovro čija je životna potraga za idealima prepuna promašaja i neuzvrćene ljubavi. I jedan i drugi lik kod nas izazivaju sažaljenje, istinsku katarzu i odluku da i mi sami ne budemo poput njih.

Ljudska povijest prepuna je Antigona i Lovra. Naše vrijeme također. Dovoljno je prelistati dnevne novine i pogledati vijesti. No pritom je važno sagledati širu poruku nečijeg života i nekog čina. Važno je učiti na greškama drugih. Važno je iz tuđih sudbina izvući pouku, ali isto tako držati se svojih ideala. Čovjek bez ideala je duhovno mrtav čovjek. Zato neki radije idu u smrt nego da se odreknu ideala. No i to je povijest iz koje se uči. Zbilja, *historia magistra vitae est*.

PRIREDILA:

Aneta Kunac, 2. c